

אמר ליה רב הונא לרב פפא: ואשינוויי —
ליקו וליסמוך?! וכי יש לנו לסמוך על
תירוצים דחוקים?! (14)

וקיבל רב פפא את דבריו, ונמנע לעשות
כאשר עלתה על לבו בתחילה.

אמר רב אשי: ולקלא, אם ניסת בבית דין על
פי עד אחד, ואחר כך יצא קול שבעלה חי
ולפנינו לא בא — לא חיישינן לה, ואינה
צריכה לצאת מזה שנישאת לו כדין מחמת
הקול.

והוינן בה: הי קלא [כלומר: מתי יצא
הקול]?

אילימא קלא דלבתר נישואין, אם
נאמר שהנידון הוא בקול שיצא לאחר
הנישואין —

הא אמרה רב אשי חדא זימנא [הרי כבר
אמר רב אשי את הדין הזה פעם אחרת]?!
דאמר רב אשי:

צב-א כל קלא דלבתר נישואין, כל קול שיוצא
לאחר הנישואין, וכגון כהן שנשא אשה ויצא
עליה קול אחר הנשואין שהיא גרושה או
זונה, לא חיישינן, אין חוששים לו.

ומיישבת הגמרא, שאין הנידון שלנו דומה

לשאר קול שאחר נישואין, ועל כן הוצרך רב
אשי להשמיענו שאף כאן אין חוששין לקול
שאחר נישואין:

כי מהו דתימא, הייתי אומר: הואיל ואתאי
לבי דינא ושרינן לה. כיון שצריכה כל אשה
שמעיד עד אחד על מיתת בעלה, לבוא לבית
דין שיתירוה, שמא נאמר בקלא דקמו
נישואין דמי [כאילו יצא הקול קודם
הנישואין], שהרי אף אנו היינו חוששים
שמא אין אמת בפי העד, ועל כן הוצרכנו
לבית דין, ותיתסר [ותיאסר] אף שנישאת
בינתיים.

קא משמע לן! (1)

שנינו במשנה: ניסת על פי בית דין, תצא
ופטורה מן הקרבן:

אדם העושה בטעות עבירה שחייבים עליה
קרבן חטאת, והיתה טעותו משום שבית דין
הורה בטעות שאין זה מעשה עבירה —

אם היתה הוראה זו הוראה של בית הדין
הגדול בירושלים, וטעו רוב הציבור ועשו על
פיה, הרי הם מביאים "פר העלם דבר של
ציבור", ואינם מביאים כל אחד ואחד קרבן
חטאת יחיד.

אך אם לא הטעו בית דין את רוב הציבור,
אלא עשה רק היחיד מעשה עבירה על פי

ותירץ: אם לא היה אומר אלא במשנתנו
שאינן לחוש לקול, הייתי אומר שהאלימו חכמים
את תקנתם והוראתם [שעד אחד בעדות אשה
נאמן] שלא תיפקע משום קול, שאם לא כן מה
כח בית דין יפה, אבל בעלמא הייתי אומר
שחוששין אפילו לקול, קמ"ל.

14. ביאר רש"י: אם זה דוחק ומתרחץ לדחות את
הקושיא, אנו ממילא שמעינן דלא אמרינן "מאי
הוי לה למיעבד".

1. הקשה הריטב"א: עדיין תיקשי שלא יאמר
"כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן" כיון שכבר
אמרה לענין משנתנו?!

אין הלכה כמשנתנו הפוסרת אותה מן הקרבן, מכח מה ששנינו במתניתא אחרת בבית המדרש, המחייבת אותה בקרבן! (2)

דתני בי מדרשא, כך שנו בבית המדרש:

אם הורו בית דין ששקעה חמה במוצאי שבת, וכבר מותר לעשות מלאכה, ועשו אנשים מלאכה על פי הוראתן, ולבסוף זרחה, האירה השמש, לפי שעדיין לא שקעה —

אין זו "הוראה" של בית דין הפוסרת את היחיד מן הקרבן. (3)

אלא היא "טעות" של בית דין, שהתירו זאת מחמת שטעו במציאות, והכל רואים שבית הדין טעה במציאות, ולא היתה כאן "הוראה" של בית הדין.

ואף כאן, כשהתירה בית הדין, הרי מחמת שהיה סומך על העד, הוא שהתירה, ועתה נתברר לעין כל שהעד עד שקר היה, והטעה את בית הדין, ועל כן אין זו "הוראה" שתפטור את היחיד העושה על פיה, מחיוב קרבן, אלא טעות של בית דין, שאינה פוסרת מן הקרבן.

ורב נחמן אמר: הוראה היא!

לפי שלא על העד אמרו חכמים לסמוך כדי להתיר את האשה, אלא בית דין מכח סברתם שהאשה דייקא ומינסבא, הם שמתירים אותה.

הוראתו המוטעית של בית דין, נחלקו בדבר תנאים בתחילת מסכת הוריות, אם הוראת בית דין פוסרת מן הקרבן.

להלכה נפסק שיחיד שעשה בהוראת בית דין — חייב קרבן חטאת.

ודנו האחרונים, האם הנידון ביחיד שעשה בהוראת בית דין הוא דוקא בבית דין הגדול, או בהוראה של כל בית דין, אפילו של שלשה הדיוטות.

והדבר נוגע גם לענין מי ששאל רב מורה הלכה בהלכות איסור והיתר, וטעה הרב בהוראתו — האם צריך השואל שהוטעה על ידי טעותו של הרב להביא קרבן [או האם חייב הוא כפרה כשוגג, או שדינו כאנוס שאינו צריך כפרה].

עיינן בביאור ענין זה בדברי החזון איש, המביא ומבאר בהרחבה את השיטות השונות בענין זה, בתחילת פרקנו.

הסוגיה שלפנינו עוסקת בענין "הוראת בית דין", ומחלקת בין הוראה מוטעית של בית דין לבין טעות במציאות של בית דין, ודנה בעדות אשה שהתברר אחר כך שהבעל חי, האם היתה כאן טעות בית דין בהוראה או טעות במציאות.

אמר זעירא: ליתא למתניתין — מדתני בי מדרשא!

3. וכמו כן לענין פר העלם דבר של צבור, שאם הורו בית דין הגדול שבירושלים, להתיר איסור בדבר חמור [ששגגתו חטאת וזדונו כרת], ועשו רוב הציבור על פי הוראתם המוטעית, מחוייב

2. מה ששנו בבית המדרש הוא דבר ש"קים לן דהלכתא היא", ולכן "אית לן למידחי מתניתין דהכא מקמי מתניתין דהתם". ריטב"א. וראה ביאור אחר בקרן אורה.

ומאחר שעל הוראת בית הדין היה סומך, דינו הוא כ"יחיד שעשה בהוראת בית דין", שהוא פטור מקרבן.

אמר רב נחמן: תדע ד"הוראה" היא, שהורו בית דין הוראה מוטעית, ולא היתה זאת טעות במציאות גרידא —

דהרי **בכל התורה כולה עד אחד לא מהימן**,⁽⁴⁾ ואילו **הכא**, בעדות אשה, הוא כן **מהימן** —

ומאי **טעמא** עד אחד נאמן כאן?

לאו, הלא הוא **משום דהוראה היא** של בית דין, שהורו על פי סברתם והבנתם שאפשר להתיר כאן את האשה משום סברת חזקה שאשה דייקא ומינסבא.⁽⁵⁾

ואילו רבא חולק על רב נחמן:

אמר רבא: תדע דטעות הוא ולא "הוראה", כדברי רב נחמן —

דהרי **אילו הורו בית דין הוראה מוטעית בחלב וברם להיתירא** [לומר על חלב או דם מסוימים שאינם בכלל איסור התורה], אף שלא נתנו לנו בהיתר זה טעם ברור לגמרי, הרי אנו שומעים להם.

ואם **הדר חזו הבית דין טעמא לאיסורא** [שבו ושקלו בית הדין את הענין ומצאו טעם מובהק וברור לאיסור], הרי מעתה, **כי הדרי ואמרי להיתירא** — **לא משנחינן להו** [לו

היו בית הדין חוזר שוב ונותן טעם להיתר, כעין הטעם הראשון ממש, שלא הוסיפו לנו בירור יותר מן הראשון, הרי בודאי שלא היינו שומעים להם].

ואילו גבי עדות אשה, היכא דאתא עד אחד — **שרינא** לה [אם בא תחילה עד והעיד על מיתת הבעל, אנו מתירים את האשה] ואף שאין הדבר ברור לגמרי.

ואם **אתו תרי** — אחר שנישאת האשה — **אסרנא** [ואם יבואו שנים המכחישים את העד הראשון, נאסור אותה, כי אין האחד עומד בפני השנים].

ובכל זאת, **כי הדר אתא עד אחריןא**, ואמר "עכשיו מת" [אם בא עד אחר ואמר "עכשיו מת", אחרי הזמן שראוהו השנים חין] — **שרינן לה**, מתירים אותה להנשא, אף על פי שאין בהיתר החדש שום בירור יותר מן הראשון.

ומאי **טעמא** מאמינן אנו לעד השני? **לאו**, הלא **משום דטעות הוא!**

שהרי אילו הוראה היתה, לא היינו שומעים לבית הדין באחרונה, שהיא כראשונה ממש.

אלא ודאי, הוראתם הראשונה טעות היא, כסבורין בית הדין שאותו העד לא היה משקר, והאשה דייקא ומינסבא.

ונמצא, שסמכנו על נאמנות העד בטעות.

4. היינו בדבר שאיתחזק איסורא, או בדבר שבערוה, כי בשאר איסורים עד אחד נאמן מן התורה.

5. רש"י. יש ללמוד מדברי הגמרא שאין הוראת

הציבור להביא קרבן חטאת הנקרא "פר העלם דבר", ואינם מביאים אז קרבן יחיד — לא נאמרה הלכה זאת אלא אם היתה טעותם של הסנהדרין בהוראה, ולא כאשר הם טעו בידיעת המציאות.

ומוכה, שרבי אליעזר סובר שטעות היא, ולא הוראה!

ומקשינן עלה: **ודילמא קסבר רבי אליעזר: יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, ולא משום שטעות הוא.**

ומפרשינן: **אם כן** — שלדעת רבי אליעזר אין הוראת בית הדין פוטרת בשום מקום — **מה** הוא זה שאמר רבי אליעזר בנישאת על פי עד אחד "יקוב הדין את החר"?! שהרי לשון זה משמע, שאם לא תעמיק בדבר, אכן תפטור את האשה מכח הוראת בית הדין.

אלא ודאי, היחיד שעשה בהוראת בית הדין אף לרבי אליעזר פטור הוא מקרבן, אלא שבמקרה זה יש להעמיק בדבר, ולהחשיבה כמי שעשתה שלא על פי הוראת בית דין, ועל כן חייבת היא בקרבן.

שנינו במשנה: **הורוה בית דין להנשא, וקלקלה, חייבת בקרבן, שלא התירוה אלא להנשא:**

מאי קלקלה?

רבי אלעזר אומר: זינתה, דהיינו, נבעלה בתורת פנויה, בלא שנישאת.

רבי יוחנן אומר: כגון ששנישאת כאשר היא **אלמנה לבתן גדול, או גרושה וחלוצה לבתן הדיוט.**

מדברי רש"י נראה, שהנדון אם הוראה היא או טעות היא — אם העד הוא שנאמן או שבית הדין סומך בעיקר על חזקה שהאשה דייקא ומינסבא.

אבל הריטב"א בכיאוורו בדברי רש"י לא הזכיר מזה מאומה.

ומשום שטעינו בו, אין לנו לומר שלא נאמין לעד השני, ונאמר שאף הוא משקר, כי אם הראשון הוחזק לשקר — כל ישראל מי הוחזקו לשקר? ואם היא לא דקדקה בפעם ראשונה ונתקלקלה בו, מסתמא מדקדקת עכשיו.⁽⁶⁾

ומוסיפה הגמרא:

ואף רבי אליעזר סבר דטעות הוא, ואין זה בכלל יחיד שעשה על פי הוראת בית דין שפטור!

דתניא: רבי אליעזר אומר: אשה שנישאת על פי בית דין שהתירה על פי עד אחד, ובא בעלה — **יקוב הדין את החר!**

הולכים אחר עומק הדין, **ותביא הטאת "שמינה"** [מובחרת], על שנישאת באיסור, ואין הוראת בית הדין פוטרתה.

ומדייקת הגמרא:

אי אמרת בשלמא דטעות הוא — משום הכי מיייתי קרבן.

אלא אי אמרת דהוראה היא — אמאי מתיא קרבן?

והרי היחיד שעשה בהוראת בית הדין הרי הוא פטור.

בית דין פוטרת מן הקרבן לדעת משנתנו אלא כשהורוה לינשא על פי עד אחד, אבל הורוה לינשא על פי שני עדים אין זו הוראה אלא טעות, וחייבת בקרבן.

6. נתבאר על פי הריטב"א בהבנת דברי רש"י.

עליה בשוגג] וחזר ובא עליה באותו העלם, הרי הוא חייב על כל ביאה וביאה, מפני שלדעת רבי אליעזר הביאות הנפרדות "מחלקות" את חיובו בקרבן. ונחלקו עליו חכמים מפני שלדעתם אין הביאות מחלקות.

אבל אם בא על חמשת נשיו כשהן נדות, בהעלם אחד, אף חכמים מודים לרבי אליעזר שהוא חייב קרבן חטאת על כל אשה ואשה, מפני שחמשת הנשים "גופין מחולקין" הן, שהם מחלקים את חיובו בקרבן חטאת לגבי כל אחת ואחת, אפילו אם הוא נעשה בהעלם אחד.

כדנתיא מחלוקת זו בברייתא במסכת כריתות דף טו א, ושם מתבאר טעמו של כל אחד.

דנתיא: הורוה בית דין לינשא והלכה וקלקלה, ובגון שנישאת אלמנה לכהן גדול או גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, הרי זו חייבת בקרבן, שלא התירוה אלא להנשא —

ונחלקו רבי אליעזר וחכמים לשיטתם בחיוב הקרבנות שהיא חייבת:

[וחייבת בקרבן] על כל ביאה וביאה, דברי רבי אלעזר, מפני שהביאות מחלקות.

וחכמים אומרים: קרבן אחד על הכל, שאין ביאות מחלקות.

ומודים חכמים לרבי אלעזר: שאם נשאת לחמשה בני אדם, שחייבת בקרבן על כל אחד ואחד, הואיל וגופין מוחלקין.

מאן דאמר "זינתה", כל שכן אלמנה לכהן גדול שהיא חייבת בקרבן.

אבל מאן דאמר אלמנה לכהן גדול, אבל זינתה לא חייבת בקרבן —

מאי טעמא? — משום דאמרה האשה: אתון בית הדין, הוא דשויתין פנויה [אתם בית הדין הוריתם לי שאני פנויה].⁽⁷⁾

תניא בהדיא כוותיה דרבי יוחנן, שאין היא חייבת אלא אם כן נבעלה בעילת איסור:

מי שחטא בשגגה כמה פעמים באותה עבירה, והיתה השגגה ב"העלם אחד", כגון מי שאכל כזית חלב, וחזר ואכל עוד פעם כזית חלב משום שלא ידע מאיסור חלב, או שלא ידע שהדבר הזה מוגדר כחלב אלא סבור שהוא בגדר שומן, ורק אחר שחזר ואכל כמה פעמים נודע לו מאיסור חלב, או שנודע לו שהדבר שהיה מוגדר אצלו כשומן מוגדר בדין שהוא חלב, הרי הוא חייב להביא רק קרבן אחד, היות וכל מעשיו בשגגה היו ב"העלם אחד".

אבל אם אכל זית אחד חלב, ונודע לו שעבר עבירה, ושוב נעלם ממנו ואכל זית נוסף, הרי זה חייב שני קרבנות, כי הידיעה שבינתיים מחלקת את חיוב הקרבן על שתי העבירות לשני חיובים נפרדים.

אך יש חילוקים מסוימים, שמכוחם מתחייב האדם כמה חטאות על המעשים שהוא עושה בהעלם אחד.

כגון, לפי רבי אליעזר, אם בא על אחת מכל העריות [שהוא חייב עליה חטאת כשבא

7. לשון הריטב"א: פירוש, דשריתון יתי לאינסובי, ודאי כפנויה דייניתון יתי.

מתניתין:

אין אשה זקוקה ליבום אלא אם לא היו לבעלה בנים, ואם היו לו בנים ומתו קודם שמת הבעל, הרי היא זקוקה ליבום, ואם בשעת נפילה ליבום היו לו בנים ואחר כך מתו, שוב אין אשתו זקוקה ליבום.

א. האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך ואחר כך מת בנך ופטורה את מיבום, שהרי היה לבעלך בן בשעת מיתתו, ונשאת לשוק, ואחר כך אמרו לה: (8) חילוף היו הדברים, ומת בנך קודם שמת בעליך וזקוקה היית ליבום.

הרי זו תצא מזה שנישאת לו, שהרי זקוקה היא ליבום.

והולד ראשון ואחרון [הנולד לה קודם ששמעה שמועה שניה, והנולד אחריה] ממזר. כי משנתנו כרבי עקיבא היא, הסובר שיש ממזר מחייבי לאוין. ויבמה לשוק מכלל חייבי לאוין היא.

ב. ואם אמרו לה: מת בנך, ואחר כך מת בעליך, וזקוקה את ליבום לאחי בעלך, ונתייבמה.

ואחר כך אמרו לה: (9) חילוף היו הדברים, ואינך זקוקה ליבום, שהרי היה לבעלך בן בשעת מיתתו —

הרי זו תצא מאחי בעלה שייבמה, כיון שערוה היא לו.

והולד ראשון ואחרון [קודם שמועה שניה, ואחריה] ממזר, כשאר הנולדים מחייבי כריתות.

ג. ואם אמרו לה: מת בעליך [ולא היה לו אח או שהיו לו בנים], וניסת לאחר.

ואחר כך אמרו לה: קיים היה בעלך באותה שעה שנישאת לאחר, ואולם עכשיו הוא כבר מת —

הרי זו תצא ממנו, וכמבואר במשנה הקודמת "תצא מזה ומזה". (10)

והולד ראשון, שהיה לה מבעלה השני, קודם שמת בעלה, הרי הוא ממזר מן התורה.

והאחרון, שנולד לה ממנו לאחר מיתת בעלה, אינו ממזר מן התורה אלא מדרבנן, וכמו ששינונו במשנה קודמת "הולד ממזר מזה ומזה". (11)

8. בגמרא מתבארים שני אופנים בהבנת המשנה: האחד: מתחילה בא עד אחד [ולמדנו שעד אחד נאמן לענין זה], ושוב באו שני עדים והכחישהו ואמרו חילוף הדברים.

השני: מתחילה באו שני עדים, ובאו שני עדים אחרים והזימו לראשונים תחילה ושוב אמרו חילוף היו הדברים.

9. אף בזו מתבארים בגמרא שני אופנים כמו בהערה קודמת.

10. אם משנתנו כדעת חכמים, הסוברים שאפילו בשני עדים קנסו שתצא מזה ומזה, אם כן מתבארת פסקא זו אף באופן שבאו שני עדים. אבל אם משנתנו כדעת רבי שמעון הסובר רק בעד אחד קנסו, אם כן פסקא זו מדברת רק אם בא עד אחד בלבד [וראה היטב בהערה הבאה].

11. נתבאר על פי תוספות ישנים שכתבו, דמכל מקום מדרבנן הוי גם האחרון ממזר, שהרי נתברר כי בשעה שנבעלה לשני היתה אסורה לו, ודינה כמו שאמרו במשנה הקודמת "תצא מזה

ד. אמרו לה: **מת בעליך, ונתקדשה, ועדיין לא נישאת.**

ואחר כך בא בעלה — מותרת לחזור לו, שהרי לא עשתה איסור.

אבל אם נישאת, אף על פי שלא נבעלה — אסורה לחזור לו.⁽¹²⁾

ואע"פ שנתן לה אחרון גט, כיון שלא היה צריך לתת גט מן הדין — לא פסלה מן הבהונה.

כי את זו דרש רבי אלעזר בן מתיא: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו" [הכהנים] — מלמד הכתוב שרק אם מקבלת אשה את הגט מ"אישה", הוא שנאסרת כגרושה לכהן. ולא אשה המקבלת גט מאיש שאינו אישה.

גמרא:

והוינן בה: **מאי, מי הוא הולד ה"ראשון", ומאי הוא הולד ה"אחרון" ששנינו במשנתנו?**

אילימא "ראשון" הוא הולד הנולד לפני שמועה שבאיסור היא עומדת אצל בעלה, ו"אחרון" הוא הנולד לאחר שמועה⁽¹³⁾ —

אם כן, **ליתני במשנתנו בשתי הפיסקאות הראשונות "הולד ממזר", ודי בכך, ולמה לו לתנא של משנתנו לחלק את הולדות ל"ראשון" ול"אחרון"?**

ומשנינן: **משום דקבעי למיתני סיפא בפסקא השלישית:**

ושנבעלה, אלא כיון שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה, שהרי לא התירו אלא כשנתקדשה. והוסיף "וכן אתה אומר בדרכי יוסי בן כיפר [הסובר: אין גרושתו אסורה לו אלא אם כן נישאת אבל מן האירוסין, לא], דכל שנכנסה לחופה נשואה היא ואסורה לראשון, דכל היכי דביאה פסלה חופה פסלה, וכדאמרין [לעיל נז א] גבי "יש חופה לפסולות".

אם משנתנו כדעת חכמים במשנה הקודמת הסוברים שאפילו כשבאו שני עדים הרי היא אסורה לחזור לבעלה הראשון, יש לפרש "אמרו לה" אף כשבאו שני עדים, אבל אם משנתנו כרבי שמעון הסובר: אם באו שני עדים הרי זו מותרת לחזור לבעלה אפילו נישאת מפני שאנוסה היא, אם כן משנתנו מירי בבא עד אחד, כי אם בשני עדים הרי אפילו נישאת מותרת לחזור לבעלה.

13. משמע מלשון הגמרא שהיה אפשר לבאר באופן אחר מה הוא "ראשון" ומה הוא

ומזה, והולד ממזר מזה ומזה", הרי כאן הולד ממזר מאחר שלא יצאה ממנו. ודין זה דומה לגירסה הראשון ונשאה השני, שממזר הוא מן השני. וכמו שכתבו התוספות בריש פירקין. וכן מבואר בתוספות צב ב דיבור ראשון, וראה מה שהוסיפו בזה.

וכל זה הוא לפי שיטתם, שהם סוברים שבעלמא הולד ממזר משני אפילו נתגרשה מראשון, ראה דבריהם בתחילת פירקין. אבל לשיטת הרמב"ן בשם הירושלמי [הובא בהערות בתחלת הפרק] שאינו ממזר אלא קודם גירושין, אם כן אין צריך לידחק בלשון המשנה.

12. המאירי כתב כאן "ואף כשלא נבעלה, מכל מקום מסרה נפשא לאיסורא, הואיל ונכנסה לחופה קנסוה רבנן".

והריטב"א לעיל פט א גבי מה שאמרו שם "רישא [שנישאת] דעבדא איסורא קנסוה, סיפא [שנתקדשה] דלא עבדא איסורא, לא קנסוה רבנן", כתב: לא סוף דבר דעבדא איסורא ממש

ומשנין: "חכמים" שאמרו בברייתא, אין אלו החכמים החולקים על דברי רבי עקיבא.

אלא, **האי תנא** ["חכמים" שבברייתא] —
הך "תנא דרבי עקיבא" הוא!

יש תנא אחר, הסובר אחרת בדעתו של רבי עקיבא, **דאמר** אותו תנא, שלא מכל חייבי לאוין עושה רבי עקיבא ממזר, אלא רק **מחייבי לאוין ד"שאר"**, של קרובים, הוי **ממזר**, וכגון הנושא את אנוסת אביו או את חלוצתו.

אבל **מחייבי לאוין גרידי** [לכד], וכגון יבמה לשוק, שאין הזר עובר בלאו של קרובה — **לא הוה ממזר**.

אמר רב יהודה

אמר רב: מניין שאין קדושין תופסין לאדם צב-ב זר — **ביבמה** שעדיין לא חלצה, ואפילו לרבנן הסוברים בעלמא שקדושין תופסין בחייבי לאוין? (1)

שנאמר "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" —

מלמד הכתוב באומרו "לא תהיה" — **לא תהא בה הויה של קדושין לאדם זר**.

אמרו לה מת בעליך, ונישאת, ואחר כך אמרו לה, קיים היה בעליך בתחילת נישואיך, ומת עכשיו — הרי הראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר.

לפיכך **תנא נמי רישא: ראשון ואחרון ממזר**.

תנו רבנן: זו ששנינו במשנתנו, שיבמה הנישאת לשוק באיסור הרי הולד ממזר, ולפיכך כשאמרו לה מת בנך ואחר כך מת בעליך הולד ממזר —

לדברי רבי עקיבא היא נשנית.

שהיה רבי עקיבא **אומר: אין קדושין תופסין בחייבי לאוין** והולד ממנה ממזר, ואף יבמה הנישאת לשוק באיסור לאו היא עומדת. שנאמר "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". ולפיכך אם בא עליה זר, הולד ממנה ממזר.

אבל חכמים אומרים: אין ממזר מיבמה לשוק.

ותמהינן: **ולימא הכי "אבל חכמים אומרים, אין ממזר מחייבי לאוין"!**

שהרי כך היא דעת חכמים החולקים על רבי עקיבא, והסוברים שבכל חייבי לאוין קדושין תופסין בהן, ואין הולד ממזר! ?

תופסים קידושין לזר ביבמה — האם יכול לחלוץ לה בזמן שהיא נשואה, או שצריך להמתין עד שיגרשנה מי שקידשה. כי בהיותה אשת איש [על הצד שתפסו קידושה] הרי היא אינה יכולה להתייבם, וכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה [בית מאיר תחילת סימן רנ"ט].

"אחרון"; וראה היטב דברי התוספות ד"ה ואמרו, ובספר "חוסן ישועות".

1. תוספות; וכשם שאין קדושין תופסין בה, כן הולד ממזר, רש"י לעיל מט ב ד"ה אי כרב, והתוספות שם נחלקו עליו, ראה שם. והאחרונים דנו בדברי שמואל, המסתפק אם